

IMPLICAȚIILE EXPANSIUNII CORPORAȚIILOR TRANSNAȚIONALE ASUPRA STATELOR NAȚIONALE

Drd. A. Șarco

Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM

INTRODUCERE

În condițiile actuale de expansiune economică și progres tehnologic, când dezvoltarea umană se află la etapa economiei informaționale, procesul denumit în mod uzual globalizare înseamnă de fapt creșterea interconexiunilor dintre societăți, astfel încât evenimentele ce se petrec într-o anumită parte a lumii influențează, într-o măsură tot mai mare oameni și societăți situate într-o altă parte a lumii. Cel mai elocvent exemplu în acest sens îl reprezintă sistemul World Wide Web, dar și rețeaua de poștă electronică, care au transformat comunicațiile într-o manieră ce nu putea fi anticipată nici măcar cu cinci ani în urmă.

1. DEZVOLTAREA CORPORAȚIILOR TRANSNAȚIONALE ȘI FACTORI DE INFLUENȚĂ

Structura economiei mondiale actuale, aflată în curs de globalizare reunește doua mari componente care se intersectează. O componentă este reprezentată de economiile naționale, ca entități de bază care nu sunt izolate, fiind legate prin comerț, fluxuri financiare, investiții, schimburi științifice, stabilite prin diverse tratate și acorduri. Iar în cadrul acestui proces atât de complex, corporațiile transnaționale fără îndoială joacă un rol și au un cuvânt destul de important de spus.

Corporația transnațională tinde să-și lărgescă continuu sfera de dominație atât în interiorul țării de origine, cât și pe piețe situate în diferite alte țări. Orice corporație transnațională se manifestă concomitent în trei spații economice: cel național, autohton, în cazul societății mamă, cel străin în cazul filialelor, cel internațional ori de câte ori este vorba despre schimburile dintre unitățile care o compun sau dintre acestea și restul lumii.

Fără îndoială corporațiile transnaționale depășesc orizonturile naționale, ele nemaifiind interesate de omul-cetățean ci de omul-client indiferent de țara de origine. Uni specialiști susțin că în timp ce puterea marilor corporații crește cea a statelor naționale scade. Cu toate acestea nu se

poate afirma că societățile transnaționale au devenit entități fără stat, oricât de mare ar gradul de transnaționalitate al acestora, ele nu-și desfășoară activitatea în neant ci pe teritorii care aparțin statelor. Motiv pentru care oricât de puternică ar fi o corporație, ea este nevoită să aibă relații atât cu țara sa de origine cât și cu statele pe teritoriul cărora are implantate filiale, ea devenind „multistatală”. Drept exemplu în acest sens ne poate servi sistemul World Wide Web și rețeaua de poștă electronică. Acestea sunt cele mai evidente exemple, dar pot fi aduse și altele: comunicațiile prin televiziune, cotidienele cu circulație mondială, mișcările sociale internaționale precum Amnesty sau Greenpeace, francizele globale, cum sunt McDonald's, Coca Cola, Pizza Hut, dar și problemele și riscurile globale, precum poluarea mediului, SIDA, terorismul internațional, traficul cu arme și droguri, etc.

Conform aprecierilor unor economiști de prestigiu corporațiile transnaționale sunt în prezent poate cele mai importante „personaje” pe economiei mondiale. La dezvoltarea corporațiilor transnaționale au participat o multitudine de factori, unul din principalii factori este actuala revoluție tehnico-științifică. În prezent lumea industrializată este într-o teribilă cursă a inovărilor și perfecționărilor tehnologice, la începutul anilor 1990 aproape 2/3 din cifra de afaceri a întreprinderilor industriale din țările OCDE era realizată cu produse concepute cu mai puțin de 10 ani în urmă.

De aceea specialiștii apreciază că orice întreprindere care nu va reuși să-și înnoiască cel puțin 3/4 din produsele actuale, va fi amenințată cu marginalizarea. În secolul actual importanța inovațiilor va crește și mai mult devenind o condiție sine qua non pentru existența întreprinderilor contemporane. Însă costurile de cercetare-dezvoltare sunt cu atât mai mari cu cât efortul pentru inovare trebuie să fie mai rapid, aceste costuri nu pot fi acoperite, (amortizate) doar prin vânzări pe piața internă deoarece impactul asupra prețurilor produselor este foarte mare, produsele devenind inaccesibile. Doar prin internaționalizarea activității se poate finanța inovarea.

Alți factori care au influențat dezvoltarea corporațiilor transnaționale pot fi grupați astfel:

✚ **Restricțiile de aprovizionare.** Majoritatea țărilor industrializate dispun de un spectru nemărginit în care resursele naturale sunt uneori foarte limitate și în care specializarea industrială necesită aprovizionarea din afară cu materii prime (cazul cel mai elocvent este cel al Japoniei).

✚ **Diversificarea geografică.** Barierele protecționiste atât cele tarifare (taxe vamale) cât și cele netarifare (limitarea cantităților importate, fixarea unor reglementări referitoare la norme de securitate, de igienă, de poluare) au determinat interesul pentru producția în spațiul în care se vând rezultatele ei, care permite și adaptarea produselor la gusturile consumatorilor locali. În afară de aceasta, statele gazdă pot oferi o serie de avantaje financiare, fiscale care constituie stimulenți pentru societățile aflate în căutare de noi locuri de instalare. Diversificarea geografică poate corespunde și unei strategii de diminuare a riscurilor în special cel de țară.

✚ **Structura oligopolistă internațională.** Majoritatea corporațiilor se află în situație de oligopol pe piața internă. Blocarea expansiunii pe piața națională duce în primă fază la export, iar apoi la producția la locul vânzării, adică la globalizare.

✚ **Costurile de producție.** Contrar unor păreri scăderea costurilor de transport nu joacă decât un rol secundar în explicarea procesului de delocalizare a activității economice având importanță numai pentru anumite cazuri: produse alimentare cu durată de conservare redusă, sau produse cu ambalaj greu și costisitor (exemplu gaz).

✚ **Scăderea costurilor sociale.** Reprezintă un factor determinant, investitorii străini caută din totdeauna țările cu salarii mici și zonele scutite de taxe din aceste țări.

✚ **Liberalizarea piețelor naționale și internaționale de capital.** Liberalizarea acestor piețe crează posibilitatea cumpărării de firme și valută și pot fi controlate riscurile financiare.

Din cele de mai sus reiese că între corporații și statele naționale există colaborare pe diverse planuri care este reciproc avantajoasă. Un exemplu este statul american, care încurajează expansiunea marilor săi „Generali” (Electric, Motors, Dynamics), dar și a celor consacrate (Ford, Exxon, IBM, ATT), precum și a noilor veniți (Microsoft, Wall-Mart Stores, Pfizer, Lucent Technologies). În schimb transnaționalele au „grijă” ca SUA să ajungă și să rămână prima putere economică, politică și militară a lumii.

De regulă marile corporații, în special americane, preferă să dețină integral acțiunile filialelor externe. Astfel centrul de decizie poate impune filialei dintr-o anumită țară fie o politică

financiară în beneficiul altei regiuni, fie să cumpere de la societatea mamă sau de la o altă filială diferite bunuri la prețuri inferioare costurilor de fabricație, pentru a reduce taxele vamale, impozitele pe cifra de afaceri. Aceste practici pot influența negativ balanța de plăți externe precum și bugetul țării gazdă. Corporația transnațională nu are preferințe subiective pentru o anumită filială sau țară, scopul ei fiind maximizarea profitului pe ansamblu; ea poate impune filialelor externe restrângerea activității, transfer de capital, concedieri, etc. Aceasta poate conduce la o anumită instabilitate economică și socială a țării gazdă.

Piața internă a corporațiilor transnaționale este și o piață de capital, de tehnologie sau de forță de muncă. Centrul coordonatelor impune, de regulă unităților componente relații de schimb pe care trebuie să le întrețină între ele, precum și prețurile practicabile. De obicei, prețurile la care bunurile se schimbă sunt fixate pe baza costului. Există însă și cazuri când societatea-mamă impune unei filiale să cumpere producția alteia la un preț diferit de cel practicat pe piața mondială. Asemenea situații apar atunci când se urmărește cucerirea sau menținerea unei poziții dominante, reducerea quantumului impozitelor pe venit datorat statului gazdă eludarea controlului schimbului valutar și protejarea față de fluctuațiile monetare. Astfel subfacturarea materiilor prime, a produselor intermediare permite filialei care le primește să le vândă la prețuri mai mici.

Are loc o interacțiune între domeniile micro, macro și mondo-economic. În virtutea relațiilor dintre societatea-mamă și filialele din străinătate precum și dintre filialele înseși, societatea transnațională își desfășoară activitatea în cadrul unei piețe proprii, care este o piață internațională. Pe această piață obiectul schimbului îl reprezintă produsele intermediare, componente ale unor produse finale, în virtutea specializării impuse de societatea-mamă filialelor sale.

Procesul de expansiune a corporațiilor transnaționale asupra statelor naționale se observă foarte clar și în cadrul relațiilor sociale. Numărul și calitatea angajaților depinde de motivațiile investiționale ale corporației. Astfel corporațiile în căutare de resurse și cele în căutare de eficiență au ca scop forță de muncă ieftină și calificată, pe când corporațiile în căutare de piață plasează forța de muncă pe un plan secundar. În ce privește forța de muncă angajată corporațiile au o influență contradictorie. Pe de o parte datorită mărimii sale corporația are un număr total de angajați mai mare decât firmele locale din același sector, iar pe de altă parte datorită tehnologiilor avansate de care

dispune, corporațiile generează un număr de locuri de muncă mai mic decât o companie locală la același nivel al producției.

Având în vedere condițiile de lucru, forța de muncă angajată direct în filiala unei corporații este mai bine plătită și lucrează într-un mediu mai bun decât angajații firmelor locale. În principiu există trei motivații pentru nivelul superior de salarizare dintr-o corporație, și anume:

- ✚ filialele corporațiilor transnaționale operând în special în țări în curs de dezvoltare și în tranziție, au un nivel tehnologic mai net superior companiilor locale, realizând astfel o productivitate mai ridicată decât acestea. Nivelul mai ridicat al salariilor corespunde acestei productivități mai mari.

- ✚ corporația trebuie să asigure aceeași calitate a produselor și serviciilor sale în întreaga lume, iar pentru aceasta caută forță de muncă bine pregătită și experimentată, căreia îi oferă salarii pe măsură.

2. IDENTIFICAREA PRINCIPALELOR POLITICI ADOPTATE DE CELE MAI IMPORTANTE STATE INDUSTRIALIZATE FAȚĂ DE CORPORAȚIILE TRANSNAȚIONALE

În acest caz accentul trebuie pus pe problema definirii interesului național, care poate fi reprezentat de protejarea sectoarelor-cheie și impunerea anumitor restricții. Este necesar mai întâi identificate sectoarelor-cheie, după care protejare firmelor care acționează în aceste sectoare poate fi privită drept intervenție pentru protejarea interesului național. Măsurile de promovare a interesului național nu trebuie privite ca pe o luptă între întreprinderile autohtone și cele cu capital străin, arbitrată părțitor de stat. Filialele corporațiilor transnaționale prezente deja în sectoarele cheie trebuie să facă și ele obiectul protecției statului în cadrul măsurilor de promovare a interesului național. Astfel, în bibliografia de specialitate acestea sunt sintetizate în felul următor:

A. Politici privind corporațiile transnaționale adoptate de Japonia:

- ✓ supraveghere administrativă continuă;
- ✓ notificarea investițiilor către autoritățile însărcinate;

- ✓ analiza investițiilor pe loc gol. În acest caz sunt acceptate în calitate de criterii de aprobare: dezvoltarea unor domenii esențiale și îmbunătățirea balanței de plăți, iar criterii de respingere sunt

considerate: posibilitatea de a induce o influență nefastă în economie;

- ✓ încurajarea acordării de licențe;
- ✓ restricționarea participării străine într-o companie japoneză sub nivelul de control;

- ✓ redactarea unui cod de conduită al filialelor corporațiilor străine, care prevede printre altele: să se îmbunătățească situația balanței de plăți, să angajeze în funcții de conducere cetățeni japonezi, să evite închiderea de fabrici și concedieri în masă, să aducă un aport tehnologic inovator, să sprijine politica economică a guvernului, etc.;

- ✓ impunerea unor condiții (corporația trebuia să garanteze că nu își va retrage profiturile în cazul unui deficit al balanței de plăți);

- ✓ promovare investițiilor străine prin acordarea de consultanță la nivel guvernamental.

B. Politici privind corporațiile transnaționale adoptate de Franța:

- ✓ acordarea de autorizații pe criterii pozitive: investițiile sunt benefice pentru economie, modernizarea economiei prin transfer de tehnologie și negative: se periclitează libera concurență, se descurajează cercetarea națională, sunt concediați manageri locali;

- ✓ protejarea unor sectoare cheie;
- ✓ protejarea interesului național;
- ✓ impunerea de condiții (sprijinirea de către corporațiile transnaționale a cercetării naționale);
- ✓ simplificarea procedurilor administrative;
- ✓ sprijinirea acționarilor companiilor naționale în cazul preluărilor ostile etc.

C. Politici privind corporațiile transnaționale adoptate de Germania:

- ✓ sistem de notificare;
- ✓ restricționarea investițiilor: pentru a-și respecta obligațiile internaționale asumate, pentru a menține stabilitatea economică și din motive de securitate națională;

- ✓ cadru legislativ care oferă companiilor germane o protecție față de preluările ostile (rol activ al sistemului bancar, organisme de supraveghe);

- ✓ intervenții pentru protejarea sectoarelor strategice;

- ✓ politică duală, care permite accesul corporațiilor transnaționale.

D. Politici privind corporațiile transnaționale adoptate de SUA:

- ✓ protejarea sectoarelor strategice;
- ✓ blocarea unor achizițiilor din motive de siguranță națională (amendamentul Exxon-Florio);

- ✓ politică activă de respingere a investițiilor nedorite, cu o mulțime nesfârșită de legi, regulamente, agenții, audieri.

E. Politici privind corporațiile transnaționale adoptate de Marea Britanie:

- ✓ atitudine tradițională favorabilă investițiilor străine;
- ✓ impunerea de condiții, (aportul în valută trebuie să fie proporțional cu gradul de control pe care corporația îl are asupra filialei sale);
- ✓ solicitarea ca filialele corporațiilor transnaționale să își asume angajamente referitoare la nivelul forței de muncă și la volumul exporturilor;
- ✓ intervenții pentru protejarea interesului național.

În Republica Moldova politica față de corporațiile transnaționale constă în faptul că volumul investițiilor străine directe este redus și are o evoluție oscilantă. Pe parcursul ultimilor ani au fost încheiate un număr redus de contracte cu investitori străini și de aceea țara este interesată de atragerea corporațiilor transnaționale, cel puțin datorită nevoii acute de resurse financiare și de management competent, cu care se confruntă economia națională. Principiul de bază în acest context urmează să fie stabilirea de standarde clare care vor clarifica modul de definire a pieței, a poziției dominante și vor îmbunătăți evaluarea gradului de afectare a concurenței și concentrarea în exclusivitate pe protecția concurenței și nu pe protecția concurenților.

Bibliografie

1. Bardus Gh. *Globalitate și management*, Editura All - Beck, Bucuresti, 1999.

2. Mazilu A, *Transnationalele și competitivitatea*, Editura Economica, Bucuresti, 1999.

3. Dumitrescu S. *Economie mondială*, Editura Economică București 2002.

4. Voinea L. *Corporațiile transnaționale și economiile naționale*, Editura IRLI, Bucuresti, 2001.